

Tres dècades de *Comunicació. Revista de Recerca i d'Anàlisi*

Joaquín Marqués-Pascual
Professor agregat de l'EAE Business School

Ens hem reunit avui, malauradament en format digital, per dues raons ben diferenciades: una d'elles ben trista, recordar la figura del company Pere Masip, recentment traspasat, que acaba de ser molt ben glossada pel professor Javier Díaz-Noci. L'altra, ben joiosa, celebrar els èxits d'una publicació científica com és *Comunicació*. Ambdues s'entrellacen, ja que el doctor Masip havia estat també membre del Comitè Científic d'aquesta revista.

Comunicació. Revista de Recerca i Anàlisi —aquest és el seu nom complet malgrat que moltes vegades l'abreugem— és la continuació d'un altre esforç col·lectiu, la revista *Treballs de Comunicació*. Ambdues revistes són fruit de l'esforç de la Societat Catalana de Comunicació (SCC), filial de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), que des de l'abril de 1984 agrupa els investigadors catalans en comunicació social i es dedica a promoure l'estudi i la recerca en aquest camp. Formalment la SCC es va constituir l'any 1986, però, com sol dir l'actual president de la Societat, el doctor Sergi Cortiñas, aquesta és una tasca col·lectiva molt meritòria en la qual tots i totes, vosaltres, heu tingut un paper fonamental.

Comunicació és una revista científica capdavantera, juntament amb *Anàlisi. Quaderns de Comunicació i Cultura* —editada des de 1980 per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)—, en apostar per la defensa de la llengua catalana, signe d'identitat de l'IEC, on ens aixopluguem. Val a dir que aquesta defensa de la llengua dins l'àmbit de la literatura científica cada vegada es fa més difícil enfront de l'omnisciència de l'anglès.

Treballs es va crear el 1991, sota la direcció de Joaquim Romaguera, com a primer director, i tenint al capdavant de la Presidència de la SCC Jaume Guillaumet. Va perdurar fins al desembre de 2009 i va aconseguir publicar vint-i-sis números, en què s'alternaven les tapes verdes dels números imparells amb les liles dels números parells. Amb aquest canvi de color es volia visibilitzar que els exemplars verds acollirien una miscel·lània de continguts, mentre que els de tapa lila tindrien un caràcter monogràfic amb la reproducció dels treballs presentats a la conferència anual de la SCC, habitualment celebrada a Girona a l'inici de l'estiu de cada any. Però, malgrat que les tapes de colors van anar alternant-se al llarg dels anys, els continguts van acabar sent una barreja de diferents tipus de produccions, des d'històries o teories del periodisme fins a les noves tecnologies (en tot moment hi són presents les tecnologies de la informació i la comunicació —TIC—, tant avui com fa tres dècades).

Comunicació, com a continuació de *Treballs*, es focalitzà a donar a conèixer la recerca científica sobre la matèria comunicacional, principalment en català, raó de ser de la SCC. Des dels seus inicis va adoptar una periodicitat semestral, una característica que no ha perdut al llarg dels anys.

Encara que es va continuar la numeració d'una publicació a l'altra, es modificà el criteri, en el cas de *Comunicació*, i es va establir la norma d'editar un únic volum per any, amb dos números (I i II), que apareixen tots els mesos de maig i novembre. Des d'aleshores mai no s'ha incomplert aquesta periodicitat.

L'evolució, expressada en el canvi de nom, pretenia adaptar la publicació als estàndards dels *journals* internacionals, un tipus de publicacions indexades pròpies de l'àmbit de la recerca de qualitat. Amb una aposta decidida cap a la selecció dels articles basada en el sistema d'avaluació d'experts (*peer review*). Tots els articles presentats se sotmeten a un procés de revisió d'experts pel sistema del doble cec. També es va obrir la publicació a tots els acadèmics, fossin o no membres de la SCC.

Comunicació es va endegar sota la direcció conjunta dels doctors Rosa M. Franquet Calvet (catedràtica de la UAB) i Carles Pont Sorribes (actual degà de la Facultat de Comunicació de la Universitat Pompeu Fabra —UPF—). Seguint els estàndards citats, es va decidir acceptar només treballs inèdits, fossin presentats en català o en altres llengües romàniques. La intenció, tal com ja s'indicava en el número 27 (2010), primer d'aquesta nova etapa, era constituir-se en un referent a casa nostra dins de l'àmbit de les ciències socials. Deien els directors en aquells moments: «la voluntat és que, en un termini raonable, formi part de les publicacions més ben situades en els índexs de referència». També es va crear un comitè científic, format per reconeguts experts especialistes en les diverses matèries que conformen el sector de la comunicació, perquè es vigilés el compliment dels paràmetres definits. Una eina que ha perdurat al llarg de la dècada passada amb les renovacions necessàries.

En trenta anys de vida han passat per la Direcció de la publicació diversos professionals, que mereixen un reconeixement explícit. La primera etapa (1991-2009) va tenir-ne tres:

Directors i directores de <i>Treballs de Comunicació</i>		
Període	Nom i cognoms (director)	Número
1991-1997 (set anys)	Joaquim Romaguera i Ramió	1-8
1998-2006 (nou anys)	Josep-Maria Martí i Martí	9-21
2007-2009 (tres anys)	Maria Corominas i Piulats	22-26

En aquest període també cal remarcar el paper de les editores:

Període	Nom i cognoms	Número
1999-2003	Montse Bonet Bagant	12-18
2005-2009	Magda Sellés i Quintana	19-26

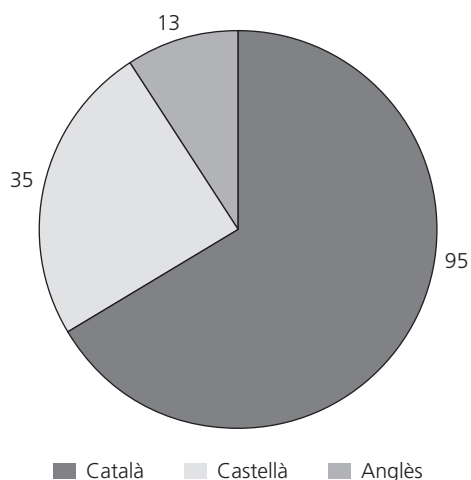
La segona etapa (2010-2021) es va configurar sota la idea d'una codirecció:

Directors i directores de <i>Comunicació. Revista de Recerca i Anàlisi</i>		
Període	Nom i cognoms (codirectors)	Número
2010 (nov.) / 2015 (juny)	Rosa Franquet Calvet	27-32
	Carles Pont Sorribes	(fins al 31-2)
	Maria Corominas Piulats	32 (1)
2015	Maria Corominas Piulats / Sergi Cortiñas Rovira	32 (2)
2016-2018	Sergi Cortiñas Rovira / Reinald Besalú Casademont	33-35
2019-2021	Sergi Cortiñas Rovira / Joaquín Marqués Pascual	36-38

Val a dir que tant els integrants de les diferents juntes de la SCC com els directors de *Comunicació* han desenvolupat les seves tasques de manera totalment desinteressada. Sense cobrar res. De fet, podem qualificar la SCC com una ONG, una entitat sense ànim de lucre, guiada per voluntaris en tot moment.

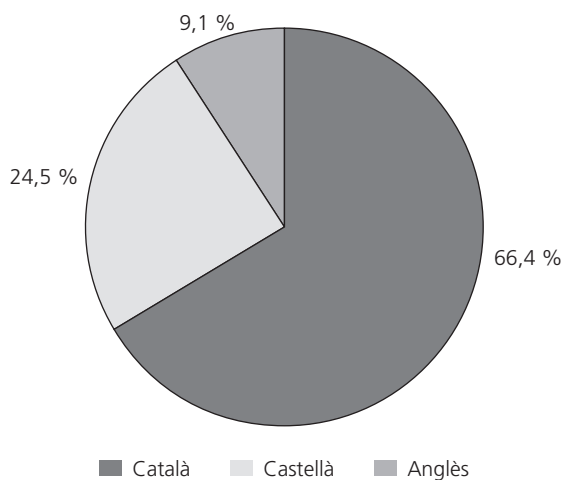
Molts han estat els autors al llarg de les tres dècades d'existència. L'exministre d'Universitats Manuel Castells, per exemple, que és soci honorari de la SCC, n'és un. Com tants d'altres. La història de la publicació també pot ser vista a través dels seus continguts. Josep Maria Cadena i Catalán va tenir l'honor de ser l'autor del primer article en el primer número que va sortir («Els pioners dels estudis sobre periodisme a Catalunya»), sota la direcció de Joaquim Romaguera i Ramió, vocal de Publicacions de la SCC, historiador, amant del cinema i instigador de la creació de la revista. Des de 1988 portava al cap la necessitat que la Societat tingués una revista en què es poguessin aplegar «els treballs científics esparsos que els seus membres presenten durant el curs acadèmic». Ho explicava ell mateix en el primer número de *Treballs* (internament conegut com a *TdC*), que va veure la llum l'octubre de 1991 amb la intenció de ser una publicació semestral. Però aquesta voluntat només es va poder acomplir el 1992, 1998, 1999, 2001, 2005, 2007 i 2008. La resta només es va publicar un únic volum, excepte el 2004, quan no se'n va publicar cap. Per contra, *Comunicació* no ha faltat mai a la cita semestral, incloent-hi en la majoria de les ocasions sis articles per número, dotze l'any.

S'han publicat prop de mig miler d'articles. A *Treballs* gairebé tots han estat en llengua catalana (336 articles), excepte dos en italià i vuit en castellà. A *Comunicació* les dades són les següents:

Gràfic 1. Total d'articles de la revista *Comunicació* per idiomes

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic 2. Percentatge d'articles de la revista *Comunicació* per idiomes

Font: Elaboració pròpia.

Com es pot observar, el català ha estat la llengua majoritària en totes dues èpoques. En conjunt podem dir que representa gairebé el 90 % del total.

Comunicació aposta per una política d'accés obert. El repositori de tota la col·lecció és de lliure disposició i d'accés gratuït. La publicació no aplica cap càrrec.

És de les poques publicacions que encara s'edita també en paper, tot i tenir-ne edició digital des de 1997. El cost d'aquesta decisió és car, però encara hi ha per-

sones, jo mateix, que agraeixen poder olorar i tocar el producte. És un debat obert en el si de la SCC i, fins i tot, del mateix IEC.

Tant *Treballs* com *Comunicació* sempre han tingut un problema amb els volums de citacions dels articles publicats si els comparem amb altres revistes científiques de parla anglesa o castellana. De totes maneres, s’han anat consolidant dins els rànquings, com es pot veure a les dades de l’Índex Compost de Difusió Secundària (ICDS), segons la Matriu d’Informació per a l’Anàlisi de Revistes (MIAR)¹ de la Universitat de Barcelona, que evidencia una tendència a l’alça:

Any	ICDS
2011	0
2012	2,5
2015	3
2014	3
2013	3
2016	6,5
2017	7,9
2018	7,9
2019	7,9
2020	8

L’ICDS és un indicador que mostra la visibilitat de la revista en diferents bases de dades científiques d’abast internacional d’avaluació de publicacions periòdiques. Un ICDS elevat significa que la revista és present en diferents fonts d’informació de rellevància internacional.²

Si ens fixem en Carhus+, de l’Agència de Gestió d’Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR), un altre índex de classificació de les revistes científiques, veiem com *Comunicació* està al mateix nivell que la resta de revistes catalanes de comunicació.

Estem esperançats que les dades d’aquest any i posteriors seran sensiblement millors gràcies a haver aconseguit, aquest exercici, el segell de qualitat que atorga la Fundación Española para la Ciencia y la Tecnología (FECYT) a les millors revistes científiques espanyoles. També per haver aconseguit entrar al Journal Citation Reports (JCR), una base de dades multidisciplinària inclosa a la plataforma Web of Science (WOS) Core Collection de Clarivate Analytics, que, de ben segur, tots els assistents coneixen. La darrera versió del JCR (30 juny 2021) introdueix una nova mètrica: el Journal Citation Indicator (JCI), del qual sentirem a parlar els propers anys i que s’afegeix al ja conegut Journal Impact Factor (JIF).

Cal esmentar aquí també, abans de finalitzar l’acte, l’existència al llarg dels anys d’altres revistes sota la protecció també de la SCC. Especialment vull esmentar

Periodística, una publicació més antiga encara (1989), fundada per Josep Maria Casasús, i que podeu trobar al web de l'IEC (versió digital) i a la seva llibreria (carrer de M. Aurèlia Capmany, 14), si preferiu el paper. És molt interessat recuperar, per exemple, un excel·lent article del sociòleg alemany Niklas Luhmann sobre l'opinió pública, que obria el primer número. *Periodística* ha publicat disset volums en tots aquests anys i està centrada en l'estudi del periodisme en totes les seves variants. Malgrat no haver assolit la periodicitat anual amb la puntualitat que seria desitjable, està indexada en diverses bases de dades nacionals i internacionals. Casasús la va dirigir en una primera etapa, per encarregar-se'n després Sergi Cortiñas i, posteriorment, Xavier Ramon.

Altres publicacions germanes sorgides de la iniciativa de la Societat van ser *Gazeta* o *Cinematògraf*, avui desaparegudes. Potser molts dels assistents se'n deuen recordar o, fins i tot, han pogut contribuir en alguna de les tres.

Aprofito l'avinentsa per anunciar-vos que el número 38 ha estat el meu darrer número com a codirector de *Comunicació*. El proper tindrà ja un altre responsable, Bertran Salvador, que fins ara s'havia encarregat de la Secretaria de la revista. Després de tres anys al capdavant d'aquesta responsabilitat, dins de la Junta de la SCC, passaré a assumir altres tasques.

A l'últim, ara sí, en nom de tota la Junta Directiva de la SCC, vull tornar a donar les gràcies a totes les persones que, al llarg dels últims tres decennis, han fet possible aquesta fita, pel seu esforç i per la seva dedicació. Al darrere hi ha hagut la voluntat de fer perdurar la nostra llengua, també en l'àmbit de la comunicació científica. Una feina molt feixuga. 🍷

Annex. Trenta anys de vida en dades

Núm.	Data	Articles	Idioma		Continguts	Director/a
1	10/1991	11	català	tots	Vint-i-cinc anys de l'Informe sobre la informació, de Manuel Vázquez Montalbán	Joaquim Romaguera i Ramió
2	06/1992	17	català	tots	I Conferència Anual de la SCC - Girona, 13 juny 1991	
3	10/1992	15	català	tots	II Conferència Anual de la SCC - Girona	
4	10/1993	16	català espanyol	15 1	Treballs d'història de la premsa a Catalunya. Segles XVII i XVIII	
5	10/1994	17	català espanyol	15 2	III Conferència Anual de la SCC - Girona	
6	10/1995	17	català italià	16 1	IV Conferència Anual de la SCC - Girona	
7	10/1996	17	català espanyol italià	14 2 1	V Conferència Anual de la SCC - Girona	
8	10/1997	21	català	tots	VI i VII Conferències anuals	
9	10/1998	6	català	tots	La problemàtica de la recerca en comunicació social a Catalunya	Josep-Maria Martí i Martí
10	12/1998	17	català	tots	VIII Conferència Anual de la SCC	
11	06/1999	14	català	tots	La ràdio i la televisió públiques al segle XXI	
12	12/1999	15	català	tots	IX Conferència Anual de la SCC	
13-14	12/2000	16	català espanyol	15 1	X Conferència Anual de la SCC	
15	06/2001	10	català	tots	Conferència Jay Rosenblatt: el cinema independent als EUA	
16	12/2001	9	català	tots	XI Conferència Anual de la SCC	
17	06/2002	6	català espanyol	5 1	Conferència de Manuel Castells: «Un nuevo medio de comunicación: Internet»	
18	12/2003	18	català	tots	XII i XIII Conferències anuals de la SCC	

Núm.	Data	Articles	Idioma	Continguts	Director/a
19	09/2005	10	català	tots	XIV Conferència Anual de la SCC
20	12/2005	13	català	tots	VII Congrés de l'Associació d'Historiadors de Catalunya (AHC)
21	12/2006	10	català espanyol	9 1	XVI Conferència Anual de la SCC
22	06/2007	17	català	tots	Maria Corominas i Piulats
23	12/2007	11	català	tots	XVII Conferència Anual de la SCC
24	06/2008	11	català	tots	Monogràfic sobre mitjans de comunicació i memòria històrica
25	12/2008	10	català	tots	XVIII Conferència Anual de la SCC
26	12/2009	13	català	tots	XIX Conferència Anual de la SCC
27	11/2010	6	català	tots	Rosa Franquet Calvet / Carles Pont Sorribes
28	5 i 11/2011	7/9	28 (1) català anglès espanyol 28 (2) català espanyol	5 1 1 8 1	
29	5 i 11/2012	7/6	29 (1) català 29 (2) català espanyol	tots 5 1	
30	5 i 11/2013	9/4	30 (1) català espanyol anglès 30 (2) català espanyol	7 1 1 3 1	
31	5 i 11/2014	5/5	31 (1) català espanyol 31 (2) català	4 1 tots	

JOAQUÍN MARQUÉS-PASCUAL

Núm.	Data	Articles	Idioma	Continguts	Director/a
32	5 i 11/2015	6/7	32 (1) espanyol 4 català 2 anglès 1 32 (2) espanyol 4 català 2 anglès 1		Rosa Franquet Calvet / Maria Corominas
33	5 i 11/2016	6/6	33 (1) català 3 espanyol 2 anglès 1 33 (2) català 3 espanyol 2 anglès 1		Sergi Cortiñas Rovira / Reinald Besalú Casademont
34	5 i 11/2017	6/6	34 (1) català 3 anglès 2 espanyol 1 34 (2) català 5 anglès 1		
35	5 i 11/2018	6/6	35 (1) català 5 espanyol 1 35 (2) català 4 espanyol 1 anglès 1		
36	5 i 11/2019	6/6	36 (1) català 5 espanyol 1 36 (2) català 4 espanyol 2		Sergi Cortiñas Rovira / Joaquín Marqués Pascual
37	5 i 11/2020	6/6	37 (1) espanyol 4 anglès 2 37 (2) català 2 espanyol 4		
38	5 i 11/2021	5/6	38 (1) català 3 espanyol 1 anglès 1 38 (2) català 4 espanyol 2		

Notes

I1 <https://miar.ub.edu/issn/2014-0304>.

I2 Segons la MIAR, els criteris de ponderació són els següents:

— Si la revista apareix als índexs de cites de Web of Science Core Collections (AHCI, SCIE, SSCI o ESCI) o Scopus, s'assigna una puntuació de 3,5.

— Si la revista apareix als índexs clàssics de Web of Science (AHCI, SCIE o SSCI) i també a Scopus, s'assigna una puntuació de +1.

— Si la revista apareix a una base de dades d'indexació i resum (especialitzada o multidisciplinària) o a DOAJ, s'assigna una puntuació de +3.

— Si està inclosa en dues o més bases de dades especialitzades o multidisciplinàries, s'assigna un total de 5 punts (3 + 2).

— Si no apareix a cap base de dades d'indexació però sí al catàleg Latindex (no s'ha de confondre amb el directori Latindex) o en un repertori d'avaluació (CARHUS Plus, ERIHPlus, REDIB o segell de qualitat FECYT), s'assigna una puntuació de 2,5.

— Si apareix únicament a la base espanyola de sumaris DIALNET, s'assignen 0,4 punts.

— Per acabar, el càlcul es completa amb l'índex de pervivència de la revista, que es calcula sobre la base del logaritme del total d'anys de vida del títol des de l'inici de la publicació, considerant un màxim de trenta anys en el càlcul.